

är en del av denna historia, liksom de estetiska idealen och de perspektiv på familj och bostad som kommer till uttryck i husen och katalogerna. Men kataloghuset, såväl boken som fenomenet, lämnar flera intressanta frågor obesvarade. Jag blir intresserad av produktionsprocessen, inte minst den nutida som vi tycks veta mindre om än den historiska. Hur möts t.ex. produktionsteknologin och uppfattningar om konsumenternas krav? Vad genererar förändringar i estetik och rumskonstruktion? Samt inte minst hur fungerar husen i den levda vardagen?

Lars-Eric Jönsson, Lund

Karl-Olov Arnstberg: *Sprawl*. B. Östlings bokförlag Symposion, Eslöv 2005. 123 s. ISBN 91-7139-724-8.

Efterkrigstidens stadstillväxt har präglats av en allt gle-sare bebyggelse. Runt om de gamla stadskärnornas sten-städer har en ny sorts bebyggelse etablerats. Förorter, köpcentra och industrivarter har byggts i ett ”envånigt” landskap med mycket plats mellan husen. Detta sätt att bygga kallas *sprawl*, som ordboken översätter till spreta eller kravla. Men i det här sammanhanget handlar det alltså om utglesning av stadsbebyggelse. Karl-Olov Arnstberg ägnar begreppet en bok i form av en samling essäer. Det är ett lämpligt upplägg för ett fenomen som inte låter sig begränsas hur som helst.

Urban sprawl diskuteras oftast i problemtermer. Utglesningen av stadens växande periferier tar allt större andel mark i anspråk och ställer större krav på stadsbornas rörlighet, inte minst via bil. Medan köpcentrum efter köpcentrum etableras tycks de gamla stadskärnorna få allt svårare att behålla dragningskraften för handel och konsumtion.

Storstäderna är visserligen grunden för tillväxt och välstånd, men de är också platsen och orsaken till flera lokala och globala miljöproblem. Arnstberg konstaterar dessutom att den förortsstruktur som etablerades under 1950- och 60-talen, och som ansågs skapa hälsosammare liv och ett mer demokratiskt samhälle, nu snarare är en del av ett stort demokratiskt underskott hos socialt underprivilegierade människor. Men samtidigt som förortsmiljöerna beskrivs som segregerade är de i själva verket, menar Arnstberg, mer etniskt och socialt blandade än de storstadskärnor som de omger. Den segregation som finns grundar sig snarare i ekonomiska förutsättningar och de därav givna (o)möjligheterna att välja bostad.

Sprawl erbjuder intressant men ganska hal läsning. Allt som oftast skriver Arnstberg hur ”vi” är utan att säga något om vilka dessa skulle kunna tänkas vara. *Sprawl* är ett globalt fenomen. Arnstberg pendlar mellan resonemang om det globala, nationella och lokala på ett sätt som kräver något större precision än ett ospecificerat vi. För att vara skriven av en etnolog håller boken dessutom ett förvånansvärt långt avstånd till det alldagliga. Arnstberg har istället lagt störst vikt vid att sammanfatta diskussioner som förs kring *sprawl* och stadstillväxt.

En stor fråga som pockar på uppmärksamhet i boken är på vilket sätt rummet genererar samhällsförändring. Att rummet genererar processer utanför sig självt är inte svårt att hävda. Men vilka processer påverkas? Och på vilket sätt kan samhälleliga processer påverkas genom arkitektur och stadsbyggnad?

Stadsrummet är å ena sidan både ett symptom på ett samhällsproblem och del av dess lösning. Å andra sidan löses inga problem av den art som diskuteras i boken enbart via arkitektur och stadsbyggnad. Därvidlag är Arnstberg tämligen pessimistisk. Inga medvetna försök att bryta storstädernas utglesning verkar ha lyckats. Marknadskrafterna styr och politiska initiativ förefaller endast ha marginella och kortsiktiga effekter. Inte heller, skriver författaren, kan en ny sorts stad skapas genom en bestämd estetik. Istället menar han att den enda vägen till förändring går via att rätt förstå de ”bakomliggande krafterna”. Jag håller med. Men vilka är dessa krafter?

Arnstberg nämner begrepp som individualism, hyperkapitalism och tillväxt som faktorer som man måste ta hänsyn till om man vill förstå nutidens stadstillväxt. Men varför blir just *sprawl* resultatet? Svaret på den frågan kan rimligen inte avkrävas den här till omfånget begränsade boken. Karl-Olov Arnstberg ger oss en bred och litet spretig probleminventering. Det är bra, men det hade varit bättre om han dels hade vågat närma sig problemens undervegetation, det alldagliga, dels närmast sig frågan om vad som skulle kunna göras.

Lars-Eric Jönsson, Lund